

А ЯК ТАМ, У ЯПОЊІ?

■ Дзённік настаўніка

Бацькі вучняў часам крытычна ацэньваюць і школу, і настаўнікаў, і наогул увесь педагогічны працэс у цэлым. Пры гэтым імі часта прыводзіцца ў якасці асноўнага аргументу арганізацыя педагогічнага працэсу за мяжой, у тых ці іншых краінах. Маўляў, вось там дык усё збалансавана: і вучоба дзяцей, і іх нагрузка, і канікулярны адпачынак! А вось у нас...

А сапраўды, як жа там, у іх? Вось, напрыклад, як адбываецца вучэбны працэс у адной з самых развітых і індустрыяльных краін свету, Японіі? Дзяцічы садок японскія дзеці пачынаюць наведваць з 3-х гадоў (які і нашы), і ўжо там павінны засвоіць асновы арыфметыкі і ўменне чытаць хірагуну і катакану (японскія складовыя азбукі). А каб паступіць у першы клас, гэтым дзецям трэба здаць экзамен, які, на жаль, здаюць паспяхова не ўсе. Тыя, хто не змог адолець гэты першы ў жыцці іспыт паспяхова, могуць пайсці вучыцца ў спецыяльную падрыхтоўчую школу, а на наступны год паспрабаваць паступіць у першы клас пачатковай школы паўторна.

Але сама пачатковая школа ў Японіі шмат чым адрозніваецца ад нашай. Напрыклад, тэрмін навучання ў ёй не чатыры гады, як у нас, а цэлыя шэсць.

Яднае японскую пачатковую школу з нашай тое, што яна абавязкова для ўсіх дзяцей і бясплатная для іх бацькоў, як, дарэчы, і наступная трохгадовая сярэдняя школа.

А вось за вучобу ў старэйшых класах (тэрмін навучання тут таксама трохгадовы, як і ў сярэдняй) трэба плаціць, як і за атрыманне вышэйшай адукацыі ва ўніверсітэтах (з навучаннем 4 гады). Што ж тычыцца хатніх заданняў, то ў пачатковай школе іх не задаюць наогул. Затое ў сярэдняй, а тым больш у старэйшых класах на дом вучням задаюць шмат і нават вельмі шмат, таму не без падстаў лічыцца, што японскія старшакласнікі — адны з самых загружаных людзей ў краіне Узыходзячага Сонца.

А яшчэ ў японскіх школах вельмі строга правілы, парушаць якія нікому не дазваляецца. Кожная школа тут мае сваю ўнікальную школьную форму, абавязковую для ўсіх вучняў... І паспрабуй толькі прыйсці апанутым хоць часткова не па форме! Напэўна, мала такому вучню не падацца!

У многіх школах існуюць строга правілы наконц школьных прынасаў: у хлопчых павіна быць кароткая стрыжка, дзяўчатам забараняецца фарбаваць валасы, рабіць завязкі, макіяж, манікюр, нават націць у межах школы ювелірныя вырабы (за выключэннем хіба гадзіннікаў). А яшчэ ў школу не дазваляецца прыносіць з сабой ніякіх прадуктаў харчавання, нават смактулек ад болю ў горле.

■ Шпацыр па Камароўцы

ПЕРШЫЯ КАВУНЫ І АПОШНІЯ КЛУБНІЦЫ

Якія сюрпрызы падрыхтаваў сталічны рынак?

У невыносную спеку наўрад ці задумваешся пра «тлустую» ежу — арганізм так і просіць спелых ягад, пладоў, свежай агародніны... Адпраўляемся правядаць, чым і па якім кошыце абяцае пачаставаць «Камароўка»... Калі месяц назад на прылаўках «уладарылі» клубніцы ды чаршні, то цяпер самы час для ажных, малін, буюкоў, чарніц... Ну і, вядома, самай вялікай ягады — кавуна. Яго пошукамі мы заняліся ў першую чаргу.

Хаця спецыялісты раець набываць кавуны напрыклад жніўня — маўляў, толькі ў гэты час яны дараваюць у натуральных умовах, на прылаўках кавуны ўжо ёсць. Звычайна іх прывозіць з Краснадара, Растова і Ташкента. Першымі трапляюцца на вочы краснадарскія «ягадкі». Не надта вялікія, з жоўтай плямняй — сведчаннем таго, што кавун сам дараваў, — карачэй, падыходзяць па ўсім парабавамням. І ўсяго — 7 тысяч за кілаграм! Для параўнання: ўзбекская дыня

Кошт буюкоў прымушае пакупнікоў задумвацца.

- Лічынкі «Звязды» (кошт за кілаграм, калі не пазначана інашэ)
 - Бульба — 5—15 тыс.
 - Баклажаны — 12 тыс.
 - Кабачкі — 6—8 тыс.
 - Агуркі — 12 тыс.
 - Перац — 4—30 тыс.
 - Кукуруза — 5 тыс.
 - Гарбоз — 35 тыс.
 - Морква — 6—12 тыс.
 - Цыбуля — 9—12 тыс.
 - Чырвоная цыбуля — 45 тыс.
 - Спаржавая фасоля — 35 тыс.
 - Салат, базілік, кінза, рукола — 10 тыс. за пучок
 - Радыс — 15 тыс. за пучок
 - Вінаград (кіш-міш) — 25—40 тыс.
 - Чарнасліў — 12 тыс.
 - Бананы — 10—13 тыс.
 - Груша «дзіўшэ» — 45 тыс.
 - Апельсіны — 20 тыс.
 - Манга — 5 тыс. за штуку
 - Лайм — 100 тыс.
 - Лімон — 28—40 тыс.

Шкарпэткі ў навуэнцаў павінны быць толькі белага, чорнага альбо цёмна-сіняга колеру... І гэта датычыцца не толькі вучняў школ, але нават і студэнтаў. А калі ты ўсё ж вырашыў прыйсці на заняткі ў шкарпэтках нейкага іншага колеру (чырвоных, карычневых, жоўтых) — іх могуць проста канфіскаваць. І нікому не пажаліся, бо такія правілы ў японскіх школах, і ўсе вучні аб гэтых правілах добра ведаюць...

А яшчэ ў японскіх школах адсутнічаюць прыбіральшчыцы. Прыбіраннем класных і школьных памяшканняў там займаюцца самі вучні, падзеленыя для гэтага на невялікія групы.

Кабінетная сістэма, калі настаўнік праводзіць усе ўрокі ў адным і тым жа класе-кабінеце, а вучні на кожны наступны ўрок вымушаны перамяшчацца ў іншы клас, у нашых беларускіх школах даволі распаўсюджаная з'ява. У кабінетнай сістэме маюцца і свае плюсы, і свае мінусы, але я не буду зараз на гэтым спыняцца. Адзначаю толькі, што ў японскіх школах кабінетная сістэма не прыжылася. Тут менавіта вучні звычайна застаюцца ў адным класным памяшканні на працягу ўсяго навучальнага года, а настаўнікі перамяшчаюцца з класа ў клас. Дарэчы, напэўнальнасць класа ў японскіх школах вельмі высокая. Тыповы клас тут складаецца з 30-40 вучняў.

Што ж датычыцца працягласці навучальнага года і школьных канікул, то менавіта ў гэтым японская школа значна адрозніваецца ад нашай. Навучальны год у Японіі пачынаецца не ў верасні, як у нас, а ў красавіку. І складаецца гэты навучальны год з трох семестраў з канікуламі паміж імі. Даволі невялікімі, асабліва па нашых мерках: летні адпачынак — толькі 40 дзён (з 20 ліпеня па 31 жніўня), зімовыя канікулы — 10 дзён (з 26 снежня па 6 студзеня), вясновыя — таксама 10 дзён (з 25 сакавіка па 5 красавіка). Дарэчы, на канікулы вучні абавязкова атрымліваюць хатнія заданні. Звычайна заняткі ў японскай школе доўжацца з 8:30 да 15:00. Субота — таксама рабочы дзень.

Хочацца адзначыць яшчэ, што ў японскіх школах вельмі развіты так званыя клубы, што адпавядае нашым гурткам і секцыям. Ёсць спартыўныя клубы (футбол, кеда, бейсбол, дзюдо, тэніс, лёгка атлетыка, плаванне, валейбол, рагбі і інш.), ёсць клубы культуры (каліграфія, матэматыка, іншыя навукі).

У Японіі няма такога паняцця, як спецыяльныя школьныя аўтобусы. У пачатковую школу вучні ходзяць невялікімі групамі, старэйшыя ездзяць на веласіпэдах альбо ў гарадскім транспарце. Што ж датычыцца студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў, то пераважная большасць з іх ездзіць на заняткі на ўласных аўтамабільх.

Генадзь АЎЛАСЕНКА

■ На свае вочы

САКАРТВЕЛА, ЯНА Ж ДЖОРДЖЫЯ, ЯНА Ж ГРУЗІЯ...

Краіна, пра якую мы ведаем, і якую належыць адкрыць наоў...

Пра Грузію пісаць складана, бо, нягледзячы на тое, што яе тэрыторыя амаль утвая меншая за Беларусь, гэта краіна — неабдымная па ўражаннях і разнастайнасці. Адных толькі прыродных зон трынаццаць: ад балот і калхідскіх лінавых лясоў да альпійскіх лугоў і вечных снягоў з леднікамі. Прынамсі газетнай плошчай не ахапіць. Як і адной тыднёвай паездкай. Таму ў мяне адно выйсце — суб'ектыўныя і абрывістыя нататкі пра тое, што убачыла, пра што даведлася і што адчула падчас прэс-тура па Грузіі.

Старажытныя крэпасць Нарыкала на святой гары Мтацмінда гараджане называюць «душой і сэрцам Тбілісі».

Сіла веры

У Грузію можна прыязджаць або прылятаць самастойна. Ужо з чэрвеня турыстаў у гістарычную частку Тбілісі сустракаюць так званыя «мабільныя гіды», якія бясплатна аказваюць паслугі экскурсаводаў, дапамагаюць выбраць найбольш цікавыя маршруты, адказваюць на ўсе пытанні і раздаюць буклеты і схемы. З 1 жніўня армія мабільных гідў павялічана больш чым удвая — да 140 чалавек, іх задача — быць першымі пасля межнікаў людзьмі, якіх убачыць прыезджы чалавек. Распазнаць іх можна па белых футболках, на якіх буйнымі сінімі літарамі напісана «Tourist, I'm at your service» («Турыст, я гатовы паслужыць»). Не памыяю, каб нехта сказаў, што прымае турыстаў даўжэй. Складана ўражанне, што Грузія гадоў пяць назад прачнула ад летаргічнага сна і пачала актыўна будавацца, ад сучрэччых пасля доўгага разві-

Клопат пра імідж

Паездка была арганізавана Нацыянальнай адміністрацыяй турызму Грузіі, якая толькі сёлета заплывала падобныя вандрокі для 1300 журналістаў з усяго свету. З Беларусі нас было 11 чалавек, якіх прадстаўлялі тры тэлеканалы, тры газеты, інтэрнэт-выданне і інфармацыйнае агенцтва. «Мы гэта робім не толькі для росту турыстычнага патэнцыялу Грузіі, але і дзеля клопату пра імідж краіны, — кажаў потым кіраўнік Нацыянальнай турыстычнай адміністрацыі Гіёргі СІ-ГУА, які здзіўіў нас тым, што спытаў, калі мы прыехалі і што ўжо пабачылі. — Грузія — маленькая краіна і трэба паказаць свету, што яна ўвогуле ёсць і што сабой уяўляе».

Дарэчы, беларусы, на думку кіраўнікоў турыстычнай галіны Грузіі, ведаюць гэту кайказскую краіну недастаткова, іх доля ў агульнай колькасці гасцей адна з самых нязначных, хоць і хутка расце. Летась Грузію наведалі 13 тысяч беларусаў, сёлета чакалася, што іх будзе не менш за 20 тысяч. Для параўнання — толькі ў адным чэрвені (не самым папулярным для турыстаў месяцам) бягучага года ў сонечную Сакартвель прыйшла больш за 141 тысяч гасцей з Турцыі, 98 тысяч — з Азербайджана, амаль 84 тысячы — з Арменіі, больш за 60 тысяч — з Расіі, 24 тысячы — з краін Еўрасаюза, 13 тысяч — з Украіны і больш за 5 тысяч — з Ірана.

Турызм для Грузіі з'яўляецца вельмі важным сектарам эканомікі, складае амаль 9% ад валавога прадукту і гэта доля ўсёй час расце. Летась Грузія заняла першае месца ў Еўропе на тэмпах росту турызму (улічваецца не толькі колькасць вандроннікаў, але і каэфіцыент загрузки гасцініц, даход, які атрымлівае эканоміка і шэраг іншых парамэтраў). У 2013 годзе колькасць гасцей тут упершыню перавысіла колькасць мясцовага насельніцтва: 4,5-мільённая Грузія прыняла больш за 5 мільёнаў турыстаў. Сёлета Нацыянальная турыстычная адміністрацыя разлічвае на колькасць замежных турыстаў не менш за 6 мільёнаў. Так што госьць тут — не толькі пасланнік Бога, які кажуць самі грузіны, але і адчувальна магчымасць для краіны павысіць свой дабрабыт.

Турызм для Грузіі з'яўляецца вельмі важным сектарам эканомікі, складае амаль 9% ад валавога прадукту і гэта доля ўсёй час расце. Летась Грузія заняла першае месца ў Еўропе на тэмпах росту турызму (улічваецца не толькі колькасць вандроннікаў, але і каэфіцыент загрузки гасцініц, даход, які атрымлівае эканоміка і шэраг іншых парамэтраў). У 2013 годзе колькасць гасцей тут упершыню перавысіла колькасць мясцовага насельніцтва: 4,5-мільённая Грузія прыняла больш за 5 мільёнаў турыстаў. Сёлета Нацыянальная турыстычная адміністрацыя разлічвае на колькасць замежных турыстаў не менш за 6 мільёнаў. Так што госьць тут — не толькі пасланнік Бога, які кажуць самі грузіны, але і адчувальна магчымасць для краіны павысіць свой дабрабыт.

Да Грузіі можна дабрацца: Самалётам

— адзін білет туды і назад каштуе ад 250—300 еўра (у жніўні — ад 400). Рэйсы Мінск — Тбілісі, Мінск — Кутаці і Мінск — Батумі прамыя, каб паліцеў — каля 2 гадзін 50 хвілін. Усе рэйсы начныя. Білеты можна заказаць самастойна праз сайт «Белавіі» або асабіста ў касах кампаніі.

Аўтамабіль праз гарады Варонж і Растоў

— каля 2,5 тысячы кіламетраў у адзін канец, 40 гадзін шляху. Для наведвання Грузіі грамадзянам Беларусі віза не патрэбна. Знаходжанне ў краіне пры наяўнасці папярта магчымае на працягу 90 дзён.

ў праграму, частку якой увогуле прыйшлося апусціць. Але па Грузіі нельга вандраваць у спешцы. Тут трэба проста пахыць. Не здарма мясцовае турыстычнае ведамства выбрала слоган для Грузіі — «Краіна жыцця». Для народжаных у СССР гэта яшчэ і «Краіна мары».

Саме галоўнае ўражанне ад Грузіі, якое ахоплівае адразу і не пакідае да канца, якое застаецца цэльнымі ў душы — адчуванне роднасці, узаемнай даўгасі ад сучрэччых пасля доўгага разві-

ад старога Тбілісі, дзе ў нумарах ёсць усё — ад халатаў да панарамнага віду з вялізных вокнаў. Кошт нумароў у такім гатэлі ад 90 да 200 долараў за ноч.

Тут мы задалі першы раз пытанне «Як даўно вы адкрыліся?», на якое потым амаль паўсюды ў Грузіі чулі адзін і той жа адказ з невялікімі варыяцыямі: «Год, два, тры таму». Не памятаю, каб нехта сказаў, што прымае турыстаў даўжэй. Складана ўражанне, што Грузія гадоў пяць назад прачнула ад летаргічнага сна і пачала актыўна будавацца, ад сучрэччых пасля доўгага разві-

танна. Чамусьці ў мяне ўзнікла асацыяцыя з сустрэчай з сястрой, з якой ты разам рос, гуляў у вясёлыя дзіцячыя гульні, а потым яна выйшла замуж, магчыма, нават, без бацькоўскага благаславення, і доўга-доўга вы не бачыліся. І вось нарашце сустрэліся, а яна ўжо зусім іншая, трошкі чужая, але ў кожнай яе рысачцы праглядае родны таварыш, той, з кім так добра было разам і з кім без лішніх слоў утульна цяпер. З кім можна проста тамаўчыць, адчуваючы сябе цалкам шчаслівым.

Чамусьці ў мяне ўзнікла асацыяцыя з сустрэчай з сястрой, з якой ты разам рос, гуляў у вясёлыя дзіцячыя гульні, а потым яна выйшла замуж, магчыма, нават, без бацькоўскага благаславення, і доўга-доўга вы не бачыліся. І вось нарашце сустрэліся, а яна ўжо зусім іншая, трошкі чужая, але ў кожнай яе рысачцы праглядае родны таварыш, той, з кім так добра было разам і з кім без лішніх слоў утульна цяпер. З кім можна проста тамаўчыць, адчуваючы сябе цалкам шчаслівым.

Абуджэнне

Я раней ніколі не была ў Грузіі, калі не лічыць начной дарогі праз яе з Адлера ў Эрзван, па якой ехала ў 1988 годзе, каб узяць удзел у выратавальных работах у Ленінскане (цяпер Гюмры). Таму, калі зірнула ў ілюмінатар самалёта, які шоў на пацадку а чацвёртай гадзіне ночы, то дыханне маё на імгненне спынілася — настолькі прыгожым і незвычайным падаўся горад, які ляжаў зорным россыпам уздоўж кура і на прылеглых з трох бакоў гарах. Асабліва заагдава свяціліся ці то каменныя платы, ці то пустыя начныя дарогі — складана было разабрацца, але маё ўражанне, з дзіцяціна падрыхтаванае да ўспрымання Грузіі як нечага чароўнага, малявала горад-казку, і ўбачанае цалкам адпавядала.

Нас разам сяцілі ў новай гасцініцы класа «тры зоркі плюс» у 30 хвілінных нетаропкага шпацыру

Сувенірная лаўка ў старым Тбілісі.

яшчэ далёка не скончаны. Аднак новае, сучаснае, якім бы прыгожым, бліскучым, празрыстым і мудрагелістым ні было, пакуль яшчэ не пазбавіла Тбілісі непаўторнага каларыту і асаблівага водару. Зрэшты, значная частка новабудуёў сапраўды гарманічна ўпісваецца ў старую архітэктуру горада. Напрыклад, раён славетных тыфіліскіх лазняў Абанатубані або квартал, які літаральна навісае над ракой Кура, цешаць вока непаўторнымі двухпаверховымі дамкімі з рознымі, увітымі вінаградом, балконачыкамі. Дзе тут рэстаўрацыя, а дзе добрая стылізацыя — не разабраць, але вачэй не адвесці.

Прывітанне, сястра

Мінус прэс-тура ў тым, што за параўнальна невялікі прамежак часу тэбэ ікнуцца паказаць як мага больш. Не заўсёды паспяваеш цалкам адчуць асалоду ад таго, што бачыш, адчуць месца. Атрымліваеш першае ўражанне і бяжыш далей. Наша паездка, апроч таго, мела сваёй асаблівасцю і тое, што кожны з тэлеканалы старэйша зняць свой сюжэт, гэта ўносіла карэктывы, так і ўкраінскі памідораў, але можна знайсці і па 7. Сярод агародніны таматы, напэўна, самыя папулярныя — на вочы траплялася шмат людзей, якія цягнулі ў пакунках толькі памідоры.

Пільнае вока заўважыць на рынку і звязкі сушаных баравікоў — іх не так і многа, таму, мабыць, і кошт будзе адпаведны. «100 тысяч за звязку, — паведамляе прадаўшчыца. — Бярыце, гэта з Мінскага раёна грыбочкі». Шчыра кажучы, ці не надта для адной звязкі? «Вуны жанчына прадае трохлітровыя вядзерца свежых баравікоў за 200 тысяч», — суразмоўца паказвае на суседні прылавак. Болей свежых грыбоў на рынку не знайшлося, проста сезон яшчэ не надыйшоў. У хуткім часе грыбы, кавуны, дыні стануць хітамі продажу — а пра цэнавыя змены мы раскажам падчас наступнага шпацыру па Камароўцы.

Кацярына РАДЗІЮК

Пра гэтыя збудаванні Пушкін пісаў: «Ад роду не сустракаў я ні ў Расіі, ні ў Турцыі нічога больш шыкоўнага за тыфіліскія лазні...»

расеклі без праблем, а раніцай трэцяга дня убачылі прыгажуну Казбека, вяршыню якога, кажучы, можна разгледзець толькі з першымі праменямі сонца, потым яна хаваецца за аб'ёкамі».

Наша знаёмства са сталіцай Грузіі пачалося з Метэзі — храма XII стагоддзя на ўзгорку побач з ракой Кура (Мтквары). Спалены ў XIII стагоддзі манголамі, адноўлены грузінскім царом Дэметрам, зноў разбураны персамі і зноў адбудаваны грузінскімі царамі, ён упрыгожаны горадкі з'яўляецца неад'ёмнай часткай якой маляўнічага пейзажу. У храме пахавана першая мучаніца грузінская — царыца Ранская Шушаніка, закатаваная мужам-вогнепаклоннікам у V стагоддзі за тое, што не адракалася ад Хрыста.

Кажуць, што адчуць душу Грузіі лепш за ўсё ў яе праваслаўных храмах. Напэўна, гэта так. Грузія на 660 гадоў раней за нашы землі аб'явіла хрысціянства дзяржаўнай рэлігіяй. Пазней яна на некалькі стагоддзяў знаходзілася пад праўленнем мусульман, але здолела захаваць сваю веру.

У Метэзі мы захапілі заканчэнне набажэнства — храм быў поўны людзьмі, у тым ліку маляўдымі. Пасля чалаваня крыжа прыхаджане не спыняліся разыходзіцца: спыняліся на прыступках і дарожках, ціха размаўлялі паміж сабой альбо проста стаялі ў задуманасці. Па сур'ёзных тварах, лёгкіх хустках на галовах жанчын і больш строгай адзежы іх лёгка было адрозніць ад ішмаціліх турыстаў. У гэты час двое мужчын у белых кашулях паднялі па лесвіцы з падножжа ўзгорка вялікі абраз «Пахроў Прасвятая

і гасцей грузінскай сталіцы для спаткання. Назва скульптурнай кампазіцыі часта ўводзіць у зман турыстаў з краін Бюлога Сваецкага Саюза, якія чакаюць сустраць герояў кльмтавага фільма Георгія Данэлія, а бачаць сокала з пераможаным фазанам у лапах.

Аднак бачыць у Тбілісі і бронзавыя Валіко, Рубік і Іван — дакладныя копіі Вахтанга Кікабідзе, Фрунзіка Міртчана і Яўгена Яляова, разам з якімі размяшчаліся і сам Георгій Данэлія. Яны «прадзюгваюцца» недалёка — у раёне Аулабары — і з задавальненнем «пазіруюць» усім, хто жадае сфатаграфаванаць у іх кампаніі.

Адразу за тыфіліскімі лазнямі, у самым сэрцы горада, пачынаецца Лэгвахі — Інжынерная цясіна, адна з самых дзівосных мясцін Тбілісі. Упіраецца яна ў прыгожы і досыць вялікі... вадапад. Вось так, хвіліну таму ты стануў пасярод мільённага мегаполіса, праішоўся па мосце, завярнуў за дамы на ўскраі абрыву і раптам апынуўся пасярод скал, дрэў і вады, якая бясконча падае з вышніх некалькіх метраў.

У той жа дзень мы прагуляліся па крэпасці Нарыкала, вядомай з VII стагоддзя, падняліся на гару поўны людзьмі, у тым ліку маляўдымі. Пасля чалаваня крыжа прыхаджане не спыняліся разыходзіцца: спыняліся на прыступках і дарожках, ціха размаўлялі паміж сабой альбо проста стаялі ў задуманасці. Па сур'ёзных тварах, лёгкіх хустках на галовах жанчын і больш строгай адзежы іх лёгка было адрозніць ад ішмаціліх турыстаў. У гэты час двое мужчын у белых кашулях паднялі па лесвіцы з падножжа ўзгорка вялікі абраз «Пахроў Прасвятая

Воўга МЯДЗВЕДЗА, фота аўтара.

г. Тбілісі